

महाराष्ट्र शासन

महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण
(मजनिप्रा)

पाटबंधारे प्रकल्पातून (पथदर्शी तत्वावर) पाणी वापर हक्काचे
निश्चितीकरण, विनियमन आणि अंमलबजावणी यासाठीची
तांत्रिक संहिता

जानेवारी २००८

९ वा मजला, सेंटर - १, वर्ल्ड ट्रेड सेंटर, कफ परेड, मुंबई - ४०० ००५.
फोन : २२१५ २०१८ / १९ - फॅक्स : २२१५ ३७६५

प्रस्तावना

महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण (मजनिप्रा), ऑगस्ट २००५ मध्ये अधिनियमानुसार स्थापन झालेले, देशातील अशा प्रकारचे पहिले प्राधिकरण आहे. प्राधिकरणाच्या प्रमुख कार्यापैकी पाणी वापराच्या विविध प्रवर्गांची हक्कदारी निश्चित करणे व निर्धारित हक्कदारी वितरित केली जाते याची खात्री करणे हे कार्य आहे. रब्बी / उन्हाळी हंगाम २००६-०७ करीता हक्कदारी निश्चित करून त्याची अंमलबजावणी करण्यासाठी कुकडी व घोड (मोठे), मांगी (मध्यम) आणि वाफगाव, दिवळे व बेनिक्रे (लघु) या कृष्णा खोऱ्यातील ६ प्रकल्पांची सुरवातीस पथदर्शी प्रकल्प म्हणून निवड करण्यात आली. या संबंधात प्रकल्प अधिकाऱ्यांना अंमलबजावणीच्या विविध टप्प्यावर सहाय्यक होईल अशा तांत्रिक संहितेची गरज भासली म्हणून संहितेचा प्रारूप मसुदा म.ज.नि.प्रा.ने तयार करून तो वाल्मी, औरंगाबाद यांच्याकडून तपासून घेण्यात आला. या संस्थेचे प्रा.पुरंदरे यांनी यामध्ये अनेक उपयुक्त सूचना केल्या याप्रमाणे संहिता सुधारित करून सदरची संहिता सिंचन व्यवस्थापन संबंधातील सर्व क्षेत्रीय घटकांना पाठविण्यात येत आहे. या संहितेतील तांत्रिक तपशील तसेच व्याप्ती वाढविण्या संबंधातील सूचना स्वागतार्ह आहेत ज्यामुळे हक्कदारीची अंमलबजावणी नजिकच्या काळात इतर नदी खोऱ्यात राबविण्यात येईल तो पर्यंत संहिता सुधारित होईल. सदर संहिता जानेवारी २००७ मध्ये वितरित करण्यात आली आहे. दरम्यान हक्कदारी निश्चित करून त्याची अंमलबजावणी करण्याची व्याप्ती रब्बी हंगाम २००७-०८ मध्ये एकंदरीत २० पथदर्शी प्रकल्पांवर राबविण्यात येत आहे. यास्तव संहितेची मराठी प्रत काढण्यात आली आहे. यामुळे सिंचन व्यवस्था सांभाळणारे जलसंपदा विभागाचे कनिष्ठ कर्मचारी तसेच पाणी वापर संस्थांचे पदाधिकारी या मराठीमधील संहितेचा अधिक परिणामकारक वापर करू शकतील. प्राथमिक विवाद निवारण अधिकाऱ्यांनी विवाद सुनावणीसाठीची कार्यपध्दती व प्राधिकरणाने अपीलासंबंधाची कार्यपध्दती अनुसरण्यासाठीची संहिता / मार्गदर्शक तत्वे काढण्याचे प्राधिकरणाचे नियोजन आहे.

मुंबई

(अजित मु. निबाळकर)
अध्यक्ष, मजनिप्रा

तांत्रिक संहिता

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	तपशील	पृ क्र.
१.	पार्श्वभूमी	१
२.	व्याख्या	२
३.	पाण्याची हक्कदारी, मोठ्या प्रमाणात पाण्याचा हक्क, एकूण मोठ्या प्रमाणात पाण्याचा हक्क	३
४.	पाण्याची हक्कदारी ठरविणे	३
५.	संनियंत्रण	५
६.	विनियमन	६
७.	प्रवाही मापण आणि अंशशोधन (Calibration)	७
८.	विवाद निवारण	८
९.	भूजल	८
१०.	प्रशुल्क	८
	जोडपत्र - १	९
	जोडपत्र - २	१०
	जोडपत्र - ३ (१)	१२
	जोडपत्र - ३ (२)	१३
	जोडपत्र - ४	१४
	जोडपत्र - ५ (१)	१५
	जोडपत्र - ५ (२)	१६
	जोडपत्र - ५ (३)	१७
	जोडपत्र - ६ (१)	१८
	जोडपत्र - ६ (२)	१९
	जोडपत्र - ७	२०
	जोडपत्र - ८	२१
	जोडपत्र - ९	२२
	जोडपत्र - १०	२३
	जोडपत्र - ११	२४

**पाटबंधारे प्रकल्पातून पाणी वापर हक्काचे निश्चितीकरण,
विनियमन आणि
अंमलबजावणी यासाठीची तांत्रिक संहिता (पथदर्शक तत्वावर)**

१.० पार्श्वभूमी:-

१.१ महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण अधिनियम २००५ अन्वये प्राधिकरणास इतर काही अधिकाराबरोबर पाणी वापर हक्काचे वेगवेगळ्या प्रवर्गामध्ये वितरण आणि समन्यायी तत्वावर वितरणाच्या हकदारीला मंजूरी देण्याचे अधिकार आहेत. महाराष्ट्र राज्याच्या जलसंपदा विभागाशी विचारविनिमय करून सुरुवातीस कृष्णा खोऱ्यातील ६ प्रकल्पावर २ वर्षाकरिता पाणी वापर हक्काची संकल्पना प्राधिकरणाकडून प्रस्तावित करण्यात आली आहे. या ६ पथदर्शी प्रकल्पाच्या अनुभवावरून व निष्कर्षावरून हक्कदारी निश्चित करण्याची व्याप्ती सुरुवातीस एका नदीखोऱ्यामध्ये आणि तदनंतर ६ वर्षांच्या कालावधीत संपूर्ण राज्यभर वाढविण्याचे प्रस्तावित आहे.

१.२. निवडलेले ६ पथदर्शी प्रकल्प:-

- १) मोठे प्रकल्प - कुकडी, घोड
- २) मध्यम प्रकल्प - मांगी
- ३) लघु प्रकल्प - वाफगाव, दिवळे, बेनिक्रे

सदरची तांत्रिक संहिता संबंधित प्रकल्प अधिकारी यांना पुढे मार्गदर्शक म्हणून तयार करण्यात आली आहे.

- तीन्ही हंगामातील प्रत्येक प्रवर्गाकरिता पाणी वापराची जसे की, सिंचन, घरगुती पाणी वापर आणि औद्योगिक पाणी वापर यांची हक्कदारी निश्चित करणे तसेच या प्रत्येक प्रवर्गांतर्गत पाणी वापराचे गटास हक्कदारी देणे.
- हंगामातील प्रत्येक प्रवर्गातील वापरकर्त्याची हक्कदारी देण्याचे संनियंत्रण योग्य त्या व्यवस्थेमार्फत मापन करणे.
- प्रत्येक आवर्तनातील हक्कदारी देणेची नोंद ठेवणे.

सदरहू संहितेत हक्कदारी देणेची पडताळणी करण्यासाठी प्राधिकरणातर्फे विनियमन व्यवस्था निर्माण करण्याचा तपशील दिला आहे. वरील अंमलबजावणी करिता योग्य ती प्रपत्रे प्रस्तावित केली आहेत.

२.० व्याख्या:

२.१ या संहितेत पुढील व्याख्यां लागू राहतील.

"अधिनियम"	याचा अर्थ महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण अधिनियम २००५ असा आहे.
"अभिकरण"	याचा अर्थ नदी-खोरे अभिकरण, म्हणजे कृष्णा खोऱ्यासाठी महाराष्ट्र कृष्णा खोरे विकास महामंडळ असा आहे.
"प्राधिकरण"	याचा अर्थ महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण असा आहे.
"विवाद सोडविणारा अधिकारी"	याचा अर्थ मोठे, मध्यम, लघु प्रकल्पावरील हक्कदारी देण्यासंदर्भातील राज्य सरकारने निर्देशित केलेला विवाद सोडविणारा अनुक्रमे मु.अ./अ.अ./का.अ. दर्जाचा अधिकारी असा आहे.
"उन्हाळी हंगाम"	याचा अर्थ कोणत्याही वर्षातील १ मार्च ते जून अखेरपर्यंतचा काळ.
"खरीप हंगाम"	याचा अर्थ कोणत्याही वर्षातील १ जुलै ते १४ ऑक्टोबर पर्यंतचा काळ.
"द.ल.घ.मी. "	याचा अर्थ दश लक्ष घन मीटर
"पाणी घेण्याचे ठिकाण"	याचा अर्थ जलप्रवाहातून पाणी घेण्याचे ठिकाण
"टंचाई कालावधी"	याचा अर्थ राज्य सरकारने घोषित केलेला पाणी टंचाईचा कोणताही कालावधी.
"प्रकल्प अधिकारी"	याचा अर्थ प्रकल्पाच्या व्यवस्थापनासाठी नेमलेला जलसंपदा विभागातील अधिकारी
"विनियमित विसर्ग"	याचा अर्थ खाली नमुद केलेले विसर्ग वगळून प्रकल्प प्राधिकरणाने साठवण यंत्रणेमधून (पध्दतीमधून) सोडलेला कोणताही विसर्ग <ul style="list-style-type: none">• पुराचे पाणी सोडून देण्यासाठी• आणीबाणीच्या स्थितीत धरण सुरक्षीत राखण्यासाठी• टंचाई कालावधीत घरगुती वापरासाठी.
"विनियामक"	याचा अर्थ प्राधिकरणाने पाणी हक्कदारी धारकाना त्यांची यथायोग्य हक्कदारी मिळण्याचे संनियंत्रण व पडताळणी करण्यासाठी निर्देशित अथवा नेमणूक केलेला अधिकारी
"रब्बी हंगाम"	याचा अर्थ कोणत्याही वर्षातील १५ ऑक्टोबर ते फेब्रुवारी अखेरपर्यंतचा काळ.
"पाणी वापरकर्ते"	याचा अर्थ शासनाच्या सिंचन स्रोतातून पाण्याचा

	वापर करणारी कोणतीही व्यक्ती किंवा निगम निकाय किंवा संस्था असा आहे.
"पाणी वापर संस्था"	याचा अर्थ सिंचन पध्दतीचे शेतकऱ्यांकडून व्यवस्थापन या संबंधातील अर्थ. प्रवाही सिंचन तसेच उपसा सिंचनाकरिता कालवा व्यवस्थेच्या सर्व स्तरावरील, पाणी वापर संस्थेचे सर्व प्रकार.

टीप:-या अधिनियमात वापरण्यात आलेले, परंतु व्याख्या करण्यात न आलेले शब्द व शब्दप्रयोग यांना, महाराष्ट्र अधिनियम क्र.१८ (महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण अधिनियम सन २००५) व महाराष्ट्र अधिनियम क्र.२३ (महाराष्ट्र सिंचन पध्दतीचे शेतकऱ्यांकडून व्यवस्थापन कायदा सन २००५) यांना त्या त्या अधिनायमात ते अर्थ नेमून दिले असतील तेच अर्थ असतील.

३.० पाण्याची हक्कदारी, मोठ्या प्रमाणात पाण्याचा हक्क, एकूण मोठ्या प्रमाणात पाण्याचा हक्क:-

- ३.१ पाण्याची 'हक्कदारी' याचा अर्थ प्राधिकरणाने किंवा एखाद्या अभिकरणाने पाणी वापराचे दिलेले प्राधिकार पत्र. एकूण मोठ्या प्रमाणात पाण्याचा हक्क म्हणजे प्रकल्पाचे सर्वसाधारण वर्षातील संकल्पित पाणीवापर (७५% किंवा ५०% विश्वासाहता जसे नमूद केले असेल तसे) आणि यातून प्रत्येक प्रवर्गाच्या वापराकरिता केलेले वाटप जसे की, सिंचन, घरगुती पाणी वापर, औद्योगिक पाणी वापर हे मोठ्या प्रमाणातील पाणी वापर हक्क राहतील.
- ३.२ उदाहरणार्थ जर एखाद्या प्रकल्पाचा संकल्पित पाणी वापर १०० एकक असेल तर त्याचा सिंचन, घरगुती आणि औद्योगिक पाणी वापर हा अनुक्रमे ७५, १५ आणि १० एकक राहिल. म्हणजे १०० एकक हा "एकूण मोठ्या प्रमाणात पाण्याचा हक्क" व ७५,१५ आणि १० एकक हे ३ विविध वापराच्या प्रवर्गासाठी मोठ्या प्रमाणात पाण्याचे हक्क असतील.
- ३.३ सिंचनाच्या मोठ्या प्रमाणातील पाणी वापर हक्कदारीचे १५, ५०, आणि १० एकक यांचे वाटप अनुक्रमे खरीप, रब्बी व उन्हाळी हंगामासाठी असेल. तर १५, ५० आणि १० हा वाटा (कोटा) आहे. म्हणजेच सिंचन हक्कदारी धारकास प्रत्येकी तिन्ही हंगामाकरिता घनमापन पध्दतीने मोजून दिलेले पाणी होय. सदर हमी दिलेल्या पाण्यामधून प्रत्येक वापर संस्थेस पुरविलेले पाणी परीमाण म्हणजे "अनुज्ञेय पाणी हक्कदारी" होय. त्याचप्रमाणे जर १५ आणि १० एकक (घरगुती व औद्योगिक पाणी पुरवठ्याचे मोठ्या प्रमाणातील पाणी वापर हक्क) याचे वाटप हंगामनिहाय केले असेल तर तो त्या पाणी वापर हक्कधारकाचा वाटा (कोटा) राहिल.

४.० पाण्याची हक्कदारी ठरविणे :-

- ४.१ पाण्याची हक्कदारी ठरविताना पाणी वापराच्या प्रत्येक प्रवर्गातील सर्व लाभधारकास समन्यायी तत्वावर हक्कदारी मिळेल असे मार्गदर्शक तत्व राहिल.
- ४.२ प्राधिकरण ६ पथदर्शी प्रकल्पांसाठी प्रति हेक्टरी निव्वळ लागवडीलायक क्षेत्राचे आधारावर हक्कदारीचे एकक काढून देईल, तदनंतर नदी खोरे अभिकरण वापरकर्तानिहाय प्रत्यक्षातील लागवडीलायक क्षेत्राच्या प्रमाणात हक्कदारी काढून देईल.

४.३ प्रत्येक प्रकल्पासाठी मान्यता प्राप्त प्रकल्प अहवाल व प्रकल्प प्राधिकार्यांकडे असलेल्या अभिलेखांमधुन पुढील माहितीची नोंद घेण्यात येईल.

- खरीप, रब्बी व उन्हाळी हंगामासाठी संकल्पीत पाणी वापर
- जिवंत,मृत, एकूण पाणी साठा
- एकूण लागवडीलायक समादेश क्षेत्र
- बाष्पीभवन व्यय (वार्षिक, हंगामी)
- नदीव्यय (साठवणूक धरणाच्या खालील बाजूस जेव्हा एखादा उचल बंधारा असल्यास)
- नदी मधील लाभ (पर्जन्योत्तर प्रवाह, प्रत्यागामी / पुनरुद्भव प्रवाह असेल)
- मोठे पाणी वापर धारक, उपसा सिंचन व दाब सिंचन यासाठी केलेले पाणी वाटप.
- निव्वळ लागवडीलायक क्षेत्र { एकूण लागवडीलायक समादेश क्षेत्र उने उपसा सिंचन, (धरण व कालव्यावरील) प्रकल्प कार्यान्वित असतांना मान्यता दिलेले दाब सिंचन (ठिबक व तुषार) इत्यादीसाठी मंजूर अनुज्ञेय लागवडीलायक लाभक्षेत्र }
- पिण्याच्या पाणी पुरवठ्यासाठी केलेले पाणी वाटप
- औद्योगिक पाणी पुरवठ्यासाठी केलेले पाणी वाटप
- वितरीका / लघु वितरीका वरील पाणी वापर संस्था, त्यांचे नांव, पत्ता, नोंदणी क्रमांक, तारीख, लाभधारकांची संख्या, प्रत्येक पाणी वापर संस्थेचे लागवडीयोग्य क्षेत्र यांची यादी.

४.४ खरीपामधील पाण्याची हक्कदारी ठरविण्यासाठी सर्वसाधारण जलसंपदा वर्ष गृहित धरले जाईल आणि खरीपामधील संकल्पीत पाणी वापराची आकडेवारी, मोठ्या प्रमाणातील पाण्याची हक्कदारी व प्रत्येक पाणी वापर संस्थेची हक्कदारी काढण्यासाठी वापरली जाईल. त्यासाठी जोडपत्र -१ विहित केले आहे. जे महाराष्ट्र सिंचन पध्दतीचे शेतकऱ्यांकडून व्यवस्थापन कायदा (२००५) चे नियम २००६ चे जोडपत्र-१ मधील तक्ता (Statement) क्रमांक १ - सारखेच आहे. असे असले तरी साठवण क्षमता जेव्हा संकल्पित ३३% होईल तेव्हाच खरीप हक्कदारी अमलात येईल.

४.५ मुख्य कालवा, उपकालवा व वितरिका प्रणालीसाठी पुढील वहन कार्यक्षमता धरण्यात यावी.

	अस्तरीकरण केलेला		अस्तरीकरण नसलेला	
	सुधारणेपूर्वी	सुधारणेनंतर	सुधारणेपूर्वी	सुधारणेनंतर
मुख्य / उप कालवा	०.८५	०.९५	०.८०	०.८५
वितरिका	०.८५	०.९०	०.८०	०.८५
लघु वितरिका	०.८५	०.९०	०.८०	०.८५

४.६ पाणलोट क्षेत्रातील पावसावर अवलंबून असलेला नदी प्रवाह व ज्याचे प्रतिबिंब धरणसाठा पातळीवरून दिसते त्यावरून नदीतील प्रत्यक्ष प्रवाह व सर्वसाधारण संकल्पीत वर्षातील प्रवाह वेगळा असू शकेल. प्रत्यक्षात १० दिवसांच्या साठ्यावरून व लाभक्षेत्रात पडणाऱ्या पावसावरून प्रत्येक आवर्तनात पुढील प्रमाणे समायोजन करण्याची गरज राहिल.

- धरणातील प्रत्यक्ष साठा हा संकल्पीय साठ्यापेक्षा कमी / जास्त असेल तर हक्कदारी ही त्यानुसार कमी / जास्त दिली जाईल. तदनुसार दुसऱ्या तिसऱ्या आवर्तनातील पाण्याचा विसर्ग समायोजित करण्यात येईल.
- शक्यतो सांडव्यावरून होणारा विसर्ग (उत्पलव) टाळावा.

४.७ प्रकल्प अधिकारी हंगाम सुरु होण्यापूर्वी सर्व वापरकर्त्यांची बैठक बोलावतील आणि त्यांना अनुज्ञेय पाण्याची हक्कदारी व नियोजित आवर्तनाबाबत कल्पना देतील. एकदा हक्कदारी ठरल्यानंतर पाणी वापर संस्थांच्या बैठकीतील चर्चेनुसार प्रत्येक संस्था त्यांना प्रत्येक आवर्तनात किती पाणी लागेल हे प्रकल्प अधिकाऱ्यांच्या निदर्शनास आणून देतील.

४.८ रब्बी हंगामाच्या सुरुवातीला (१५ ऑक्टोबर) उपलब्ध साठा माहित असतो आणि या प्रत्यक्ष पाणी साठ्यावर आधारीत पाणी वापराच्या प्रत्येक प्रवर्गासाठी विवरणपत्र २ नुसार रबी व उन्हाळी हक्कदारी (पाणी वापर हक्कदारीचे विहित एकक) काढण्यात येईल.

४.९ राज्य सरकारने टंचाईचा काळ घोषित केल्यानंतर, विविध वापरासाठी राज्य जलनीतीमध्ये जो अग्रक्रम दिला आहे, (जलनीतीतील परिच्छेद ४) त्यानुसार घरगुती पिण्याचे पाणी आणि औद्योगिक पाणीपुरवठ्याची हक्कदारी (पाणीवापराची मंजूर हक्कदारी) पूर्णपणे भागवल्याची खात्री प्राधिकरण व अभिकरण करून घेईल आणि तदनंतर लाभक्षेत्रातील प्रत्येक भू धारकाची कमीतकमी १ एकर जमीन सिंचनाखाली येईल अशा तऱ्हेने सिंचनाची हक्कदारी परत काढण्यात येईल.

४.१० तीव्र पाणी टंचाईचे काळात प्राधिकरण उभ्या पीकांच्या संरक्षणाकरीता तसेच शेतकऱ्यांचा आर्थिक क्लेश टाळण्यासाठी, औद्योगिक व घरगुती पाणीपुरवठ्यामध्ये वाजवी कपात करून पिके जिवंत राहतील इतपत पाणी सिंचनासाठी देण्याचा निर्णय घेईल.

५.० संनियंत्रण :

५.१ हक्कदारीच्या संनियंत्रणासाठी पुढील नोंदवह्या ठेवण्यात येतील.

प्रत्येक पाणीवापर संस्थांनी ठेवावयाच्या नोंदवह्या :

१. जोडपत्र ३(१) सर्वसाधारण वर्षाकरीता (संकल्पीत) मंजूर पाणीवापर हक्कदारी नोंदून ठेवण्यासाठीचे सर्वसाधारण प्रपत्र.
२. जोडपत्र ३(२) अनुज्ञेय पाणी वापर हक्कदारी नोंदून ठेवण्यासाठीचे प्रपत्र.
३. जोडपत्र ४ पाणी वापर संस्थांकडील असलेले पाणी वापराचे प्रमापी (गेज) क्षेत्रीय पुस्तक.

४. जोडपत्र ५(१) }
 ५(२) } पाणी वापर संस्थेचा खरीप, रब्बी आणि उन्हाळी
 ५(३) } हंगामनिहाय पाणीवापर, वर्ष.....
५. जोडपत्र ६(१) }
 ६(२) } हक्कदारी व तिच्या वापराची नोंद घेण्याचे प्रपत्र.

प्रकल्प प्राधिकरणाने ठेवावयाच्या नोंदवह्या :

१. जोडपत्र ३(१)
२. जोडपत्र ३(२)
३. जोडपत्र ४
४. जोडपत्र ५(१) ते ५(३)
५. जोडपत्र ६(१) व ६(२)
६. जोडपत्र ७ - पाणीवापर संस्थांना मंजूर हक्कदारीच्या तुलनेत प्रत्यक्ष मिळालेल्या हक्कदारीच्या टक्केवारीचा गोषवारा, वर्ष
७. जोडपत्र ८ - विहीरींची नोंदवही
८. जोडपत्र ९ - पाणीपट्टीचे देयक (जलप्रशुल्काचे देयक)
९. जोडपत्र १० - जलप्रशुल्काची पावती

५.२ अभिकरणाने वरील प्रकल्पनिहाय प्रपत्रे (प्रमापी क्षेत्रीय पुस्तक वगळून) संगणिकृत करावीत आणि ती प्राधिकरण आणि जलसंपदा विभागास उपलब्ध करून द्यावीत.

६.० विनियमन :

- ६.१ प्राधिकरण प्रत्येक प्रकल्पासाठी समुचित दर्जाचा एक अधिकारी विनियामक म्हणून नेमेल जो हक्कदारी दिल्याची आणि नियत पुरवठा झाल्याच्या पुष्टीप्रित्यर्थ प्रमापी (गेज) नोंदवहीत सही करेल. प्रकल्प अधिकाऱ्यांनी पाणी पुरवठा कमी दिल्यास विनियामक त्याची नोंद नोंदवहीत घेईल आणि त्यानुसार नंतरच्या आवर्तनात त्याची भरपाई करण्यासाठी प्रकल्प अधिकाऱ्यास (विहित नमुन्यात) कळवेल.
- ६.२ सिंचन "पुच्छ ते शीर्ष" असे करावे.
- ६.३ एका आवर्तनातील विहित हक्कदारीपेक्षा कमी दिलेल्या पाण्याची (परिमाणाची) भरपाई नंतरच्या आवर्तनात केली जावी. तथापि पावसामुळे अथवा अन्य कारणामुळे एखाद्या पाणी वापर संस्थेने स्वेच्छेने पाणी कपातीची विनंती केल्यास ही बाब लागू पडणार नाही.
- ६.४ एखाद्या पाणी वापर संस्थेने लघु वितरिकेस फोडून/अनुचित पध्दतीचा अवलंब करून ठरवून दिलेल्या परिमाणापेक्षा जास्त प्रमाणात पाणी घेतले तर प्रकल्प अधिकारी पहिला अपराध ताकीद देऊन माफ करील. नंतरच्या अपराधाकरता अधिनियमाच्या कलम २६ नुसार शिक्षात्मक कारवाई करेल.

६.५ पाणी वापर संस्था सुध्दा संस्थेतील दोषी सदस्यासाठी वरील प्रमाणेच कारवाई करील.

७.० प्रवाही मापण आणि अंशशोधन (Calibration):

७.१ पाणी वापर संस्थेला त्यांचा पाणी वापराचा हक्क मोजून देण्यासाठी प्रमाणित बनावटीचे मापक उपकरण योग्य ठिकाणी जसे मुख्य कालवा, उप कालवा, वितरिका व उप वितरिका यांच्या मुखाशी बसवावयाचे आहेत. नेहमीचे वापरात असणारे मापक उपकरण हे विअर, पार्शल फ्ल्युम व कट थोट फ्ल्युम जिथे पाण्याचा प्रवाह त्यांच्या शीर्ष दाबावर अवलंबून असतो. जेव्हा हे मापक उपकरण योग्य प्रकारे बांधून, बसवून व प्रवर्तित केला जातो तेव्हा त्यातून प्राप्त होणारे निष्कर्ष अचूक मिळतात. निर्माणकर्त्याने दिलेली विशिष्ट कार्यपध्दती / विनिर्दिष्ट पध्दत पाळावी. मापक उपकरण हे कालव्याच्या सरळभागात जेथे प्रवाह शांत व समरूप आहे अशा ठिकाणी बसविण्यात यावे. वाळू, गोटे, गाळ आणि इतर अडथळे यामुळे प्रवाह असमरूप होतो.

७.२ सर्वसाधारणपणे सर्व अंशशोधन हे रब्बी हंगामाच्या सुरवातीस करणे आदर्शवत राहते. खाली दिलेल्या तक्त्यामध्ये अंशशोधन करणारे जबाबदार अधिकारी व त्यांचा दर्जा नमूद केला आहे. सोबत हक्कदारीच्या नोंदवहीतील जोडपत्र-४ मध्ये प्रमापी (गेज) विसर्ग तक्त्यामध्ये अंशशोधनाची तारीख, वेळ, निष्कर्ष व प्रवाह मापनाचे निष्कर्ष प्रमाणित विसर्गप्रमाणे मिळवण्यासाठी मापक उपकरणास करण्यात आलेल्या सुधार उपाययोजना / समायोजन यांची नोंद ठेवायची आहे.

मापन उपकरणाचे स्थान	अंशशोधन करण्यासाठीचा जबाबदार अधिकारी	शेरा
मोठ्या व मध्यम प्रकल्पांच्या लघु वितरिकांच्या मुखाशी किंवा लघु प्रकल्पांच्या कालव्याच्या मुखाशी	उपविभागीय अभियंता / अधिकारी	१) उपविभागीय अधिकारी /शाखा अभियंता व पाणी वापर संस्थेचा प्रतिनिधी यांनी अभिलेखन साक्षांकित करणे. २) कार्यकारी अभियंता यांनी १०% किंवा किमान १ अंशशोधनाचे मापण तपासावे.
मध्यम प्रकल्पाच्या मुख्य कालव्याच्या मुखाशी आणि मोठ्या व मध्यम प्रकल्पाच्या उप कालव्याच्या मुखाशी	कार्यकारी अभियंता	३) अभिलेखनाची नोंद कार्यकारी अभियंता व उपविभागीय अभियंता यांनी साक्षांकित करणे. ४) अधीक्षक अभियंता यांनी १०% किंवा किमान एक अंशशोधन तपासावे.
मोठ्या प्रकल्पांच्या मुख्य कालव्याच्या मुखाशी	अधीक्षक अभियंता	अभिलेखन अधीक्षक अभियंता व कार्यकारी अभियंता यांनी साक्षांकित करणे.

७.३ दक्षता आणि सुरक्षा : मापक उपकरणाशी कोणी दुर्जन व्यक्तीने बिघाड (फिरवाफिरव) करू नये व उपकरणाच्या कार्यात गैरव्यवहार झालेला नसावा याची काळजी घेण्यात यावी. पाणी वापर संस्था तसेच प्रकल्पाचे अधिकारी यांनी यावर नजर ठेवावी. जर उपकरणात फिरवाफिरव झाल्याचे आढळून आल्यास महाराष्ट्र सिंचन पध्दतीचे शेतकऱ्यांकडून व्यवस्थापन कायदा -२००५ मधील कलम ६०, ६१ आणि ६२ नुसार कारवाई केली जावी.

७.४ प्रमापी (गेज) विसर्ग तक्ता / घनमापणातील मोजणीदार, कालवा निरीक्षक, शाखा अधिकारी तसेच संबंधित पाणी वापर संस्थेकडे उपलब्ध असावा.

- ७.५ या तांत्रिक संहितेतील जोडपत्र ४ मध्ये विहित केल्यानुसार दररोजची मापे तारखेसह "बाधिव प्रमापी क्षेत्रीय पुस्तकामध्ये" तारखेसहीत साक्षांकित करावीत.
- ७.६ वर नमूद केलेल्या सूचना सोबत महाराष्ट्र सिंचन पध्दतीचे शेतकऱ्यांकडून व्यवस्थापन कायदा -२००५ मधील जोडपत्र ३ मध्ये (या संहितेतील जोडपत्र ११ म्हणून जोडले आहे) समाविष्ट केलेल्या सूचना काटेकोरपणे (जशासतशा) अनुसराव्यात.

८.० विवाद निवारण :

- ८.१ अधिनियमातील कलम २२(१) नुसार हक्कदारी देण्या संदर्भातील विवाद निवारणासाठी राज्य सरकार मु.अ./ अ.अ./ का.अ. यांना अनुक्रमे मोठे, मध्यम व लघु प्रकल्पांसाठी प्राथमिक विवाद निवारण अधिकारी म्हणून अधिकृत करेल.
- ८.२ विवाद निवारण्यासाठी प्राथमिक विवाद निवारण अधिकारी विनियामकाने प्रमापी (गेज) नोंदवहीत नोंदविलेली निरीक्षणे ग्राह्य धरेल.
- ८.३ विवादाच्या सुनावणीच्या वेळी प्राथमिक विवाद निवारण अधिकारी प्राधिकरणाने विहित केलेल्या कार्यपध्दतीचा अवलंब करेल.
- ८.४ एखादी व्यक्ती / संस्था यांना प्राथमिक विवाद निवारण अधिकार्याच्या आदेशाने व्यथित (अन्याय) झाल्यासारखे वाटत असेल तर त्यांना सदर आदेश मिळाल्यापासून ६० दिवसांच्या आत प्राधिकरणाकडे अपील दाखल करण्याची मुभा आहे.

९.० भूजल :

- ९.१ जोडपत्र ९ मध्ये विहित केल्यानुसार प्रकल्प अधिकार्यांनी लाभार्थीनिहाय लाभक्षेत्रातील विहीरींची नोंद ठेवावी.
- ९.२ जमिनीची लवणता (Salinity) व पानथळ स्थिती टाळण्यासाठी भूजलाची पातळी भूतलापासून ३ मी. पेक्षा खोल ठेवण्याच्या दृष्टीने पाणी वापर संस्थानी त्यांच्या कार्यक्षेत्रातील भूजलाचा वापर करण्यास सभासदांना प्रोत्साहित करावे.

१०.० प्रशुल्क :

- १०.१ राज्य शासनाच्या अद्यावत आदेशानुसार किंवा प्राधिकरणाने त्यात वेळोवेळी केलेल्या शिफारशीनुसार प्रकल्प अधिकारी सिंचन व पाणी पुरवठ्याच्या (घनमापन पध्दतीत) प्रशुल्काची वसुली करेल.
- १०.२ पाणी वापर संस्थां "महाराष्ट्र सिंचन पध्दतीचे शेतकऱ्यांकडून व्यवस्थापन कायदा - २००५" मधील कलम २७ प्रमाणे लाभार्थींकडून पाणीपट्टी गोळा करेल.
- १०.३ प्रकल्प प्राधिकारी जोडपत्र १० मध्ये विहित केल्याप्रमाणे जलप्रशुल्क बाबतची आकारणी आणि वसुलीची आकडेवारी ठेवेल.

जोडपत्र -१

(नमुना उदाहरण)

खरीप हंगामातील प्रवाही सिंचनासाठीच्या विहित पाणीवापर हक्कदारीचे एकक

१)	प्रकल्प अहवालानुसार खरीप हंगामातील सिंचन, बिगरसिंचन व व्यय धरून असलेला पाण्याचा वापर		४६१ दलघमी
२)	वजा १) बाष्पीभवन आणि झिरपणे व इतर व्यय २) जलाशयातून बिगर सिंचन पाण्याची गरज ३) कालवा प्रणालीतून बिगर सिंचन पाण्याची गरज (४ दलघमी / ०.९५ X ०.९) (संदर्भ तक्ता-१) = ४.७ दलघमी ४) जर साठवण व उन्नयन बंधारा असेल तर निव्वळ नदीतील व्यय ५) मोठ्या प्रमाणात पाणी वापर कर्त्यांचा हिस्सा	२१५ दलघमी १४ दलघमी ४.७ दलघमी लागू नाही ३.० दलघमी	
	एकूण वजावट :	२३६.७ दलघमी	
३)	खरीप हंगामातील सिंचनासाठी कालवा शीर्षापाशी असलेले उपलब्ध पाणी (१ - २)		२२४.३ दलघमी
४)	वरील ३ मधून वजा १) जलाशयावरील उपसा सिंचन व ठिबक/तुषार सिंचन योजनांसाठी पाण्याचा हिस्सा. २) कालव्यावरील उपसा व व ठिबक/तुषार सिंचन योजनांसाठी कालव्याच्या शीर्षाजवळील पाण्याचा हिस्सा. (५ - ०.९५)	२० दलघमी ५.२५ दलघमी	
		२५.२५ दलघमी	
५)	पाणी वापर संस्थेच्या शीर्षाजवळ प्रवाही सिंचनासाठी निव्वळ उपलब्ध पाणी. (३ - ४) X कालवा शीर्ष ते लघु वितरिका शीर्षापर्यंतची वहन कार्यक्षमता (२२४.३ - २५.२५) X (०.९५ X ०.९) (संदर्भ तक्ता १) = १७०.१९	१७०.१९ दलघमी	
६)	प्रवाही सिंचनासाठी निव्वळ लागवडी लायक क्षेत्र (एकूण २,३७,५५० हे.) वजा १) उपशावरील लागवडी लायक क्षेत्र जलाशयावरील २१,४३८ हे. कालव्यावरील १०,००० हे. ३१,४३८ हे. २) मोठ्या प्रमाणात पाणी वापरणाऱ्यांसाठी लागवडी लायक क्षेत्र १०० हे. एकूण ३१,५३८ हे. निव्वळ लागवडी लायक क्षेत्र=२,३७,५५० - ३१,५३८=२,०६,०१२ हे.		
७)	निव्वळ लागवडी लायक क्षेत्राच्या प्रति हेक्टरी विहित पाणीवापर हक्कदारीचे एकक (५ / ६) = १७०.१९ / २,०६,०१२ = ०.०००८ दलघमी / हे. म्हणजेच निव्वळ लागवडी लायक क्षेत्रास ८०० घमी / हे.		०.०००८ दलघमी/हे.

जोडपत्र -२
(नमुना उदाहरण)
रब्बी व उन्हाळी हंगामातील प्रवाही सिंचनासाठीच्या विहित पाणीवापर हक्कदारीचे एकक

१)	रब्बी आणि उन्हाळी हंगामासाठीचा वापर : - एकूण वापर (नियोजनाप्रमाणे) - वजा नियोजित खरीप वापर	१५४.८० दलघमी																																						
	निव्वळ रब्बी व उन्हाळी साठी	१५४.८० दलघमी																																						
२)	(१) मधून वजा १) गाळभारणामुळे जलसाठ्यातील घट (गृहित) २) आनयन संचय ३) जलाशयातील मान्सूनोत्तर प्रवाह लक्षात घेऊन निव्वळ व्यय (बाष्पीभवन व्यय - मन्सूनोत्तर प्रवाहा) ४) जर साठवण व उन्नयन बंधारा असेल तर नदीतील निव्वळ व्यय ५) जलाशयातून बिगरसिंचन पाण्याची गरज ६) कालवा प्रणालीतून बिगरसिंचन पाण्याची गरज [१.७३७/(०.८०x०.८०)=२.७४१] ७) मोठ्या प्रमाणात पाणी वापरकर्त्यांचा हिस्सा (ब्लॉक प्रणाली जेथे आहे तेथे लागू)	१९.३६ दलघमी ३५.८९ दलघमी लागू नाही ३.७४९ दलघमी																																						
	एकूण वजावट :	७५.०३८ दलघमी																																						
३)	रब्बी आणि उन्हाळी हंगामातील सिंचनासाठी कालव्याच्या शीर्षापाशी उपलब्ध पाणी (१ - २)	७९.७६२ दलघमी																																						
४)	(३) मधून वजा १) जलाशयावरील उपसा सिंचन व टिबक/तुषार सिंचन योजनांसाठी पाण्याचा हिस्सा. <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td></td> <td style="text-align: center;">उपसा</td> <td style="text-align: center;">टिबक/तुषार</td> <td style="text-align: center;">एकूण</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">रब्बी</td> <td style="text-align: center;">६.७१</td> <td style="text-align: center;">२.९०</td> <td style="text-align: center;">९.६१ दलघमी</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">उन्हाळी</td> <td style="text-align: center;">०.१५</td> <td style="text-align: center;">१.३५</td> <td style="text-align: center;">१.५० दलघमी</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">एकूण</td> <td style="text-align: center;">६.८६</td> <td style="text-align: center;">४.२५</td> <td style="text-align: center;">११.११ दलघमी</td> </tr> </table> २) कालव्यावरील उपसा व टिबक/तुषार सिंचन योजनांसाठी कालव्याच्या शीर्षापाशी पाण्याचा हिस्सा. (४.१२६/०.८०) <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="text-align: center;">रब्बी</td> <td style="text-align: center;">३.९३६ दलघमी</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">उन्हाळी</td> <td style="text-align: center;">०.१५ दलघमी</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">एकूण</td> <td style="text-align: center;">४.१२६ दलघमी</td> </tr> </table> ३) धरण आणि उन्नयन बंधारा यामधील नदीवरील उपसा सिंचन व टिबक/तुषार सिंचन योजनांसाठी पाण्याचा हिस्सा (को.प. बंधान्यासाठी) <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td></td> <td style="text-align: center;">रब्बी</td> <td style="text-align: center;">उन्हाळी</td> <td style="text-align: center;">एकूण</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">लाभक्षेत्रातील</td> <td style="text-align: center;">२.८१</td> <td style="text-align: center;">४.७५</td> <td style="text-align: center;">७.५६ दलघमी</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">लाभक्षेत्राबाहेरील</td> <td style="text-align: center;">१.९७</td> <td style="text-align: center;">२.४८</td> <td style="text-align: center;">४.४५ दलघमी</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">एकूण</td> <td style="text-align: center;">४.७८</td> <td style="text-align: center;">७.२३</td> <td style="text-align: center;">१२.०१ दलघमी</td> </tr> </table>		उपसा	टिबक/तुषार	एकूण	रब्बी	६.७१	२.९०	९.६१ दलघमी	उन्हाळी	०.१५	१.३५	१.५० दलघमी	एकूण	६.८६	४.२५	११.११ दलघमी	रब्बी	३.९३६ दलघमी	उन्हाळी	०.१५ दलघमी	एकूण	४.१२६ दलघमी		रब्बी	उन्हाळी	एकूण	लाभक्षेत्रातील	२.८१	४.७५	७.५६ दलघमी	लाभक्षेत्राबाहेरील	१.९७	२.४८	४.४५ दलघमी	एकूण	४.७८	७.२३	१२.०१ दलघमी	११.११ दलघमी ५.१५७ दलघमी १२.०१ दलघमी
	उपसा	टिबक/तुषार	एकूण																																					
रब्बी	६.७१	२.९०	९.६१ दलघमी																																					
उन्हाळी	०.१५	१.३५	१.५० दलघमी																																					
एकूण	६.८६	४.२५	११.११ दलघमी																																					
रब्बी	३.९३६ दलघमी																																							
उन्हाळी	०.१५ दलघमी																																							
एकूण	४.१२६ दलघमी																																							
	रब्बी	उन्हाळी	एकूण																																					
लाभक्षेत्रातील	२.८१	४.७५	७.५६ दलघमी																																					
लाभक्षेत्राबाहेरील	१.९७	२.४८	४.४५ दलघमी																																					
एकूण	४.७८	७.२३	१२.०१ दलघमी																																					
		२८.०१ दलघमी																																						
५)	पाणी वापर संस्थेच्या शीर्षापाशी प्रवाही सिंचनासाठी उपलब्ध असलेले निव्वळ पाणी. (०.८० X ०.८०) X कालवा शीर्ष ते लघु वितरिका शीर्षादरम्यानची कार्यक्षमता (७९.७६२ - २८.२७७) (संदर्भ तक्ता)	३२.९५० दलघमी																																						
६)	प्रवाही सिंचनासाठी हंगामनिहाय निव्वळ उपलब्ध पाण्याचे वाटप रब्बी (५३%) = १७.४६४ दलघमी उन्हाळी (४७%) = १५.५१६ दलघमी	१७.४६४ दलघमी १५.५१६ दलघमी																																						
७)	प्रवाही सिंचनासाठी निव्वळ लागवडी लायक क्षेत्र (एकूण ३२,४९४ हे.) वजा १) मोठ्या प्रमाणात पाणी वापरकर्त्यांचे लागवडी लायक क्षेत्र २) को.प.बंधान्यावरील लागवडी लायक उपसा क्षेत्र ३) कालव्यावरील उपसा क्षेत्र एकूण वजावट निव्वळ लागवडी लायक क्षेत्र = (३२,४९४ - २,९०३) = २९,५९१ हे.	१०५३.० हे. ७२४.० हे. ११२६.० हे. २९०३.० हे.																																						

७)	निव्वळ लागवडी लायक क्षेत्राच्या प्रति हेक्टरी विहित पाणीवापर हक्कदारीचे एकक (६ / ७) रब्बी - १७.४६४ / २९५९१ उन्हाळी इ १५.५१६ / २९५९१	०.०००५९० दलघमी/हे. ०.०००५२४३ दलघमी/हे.
----	---	---

जोडपत्र ३(१)

विभागाचे नांव :
प्रकल्पाचे नांव :

संदर्भ : मजनिप्रा अधिनियम प्रकरण ३ कलम ११(छ)

जिल्हा :

_____ पाटबंधारे विभाग _____ (ठिकाण)

सर्वसाधारण वर्षाकरीता (संकल्पित) मंजूर पाणी वापर हक्कदारी नोंदवून ठेवण्यासाठीचे सर्वसाधारण प्रपत्र*

सिंचन वापरासाठी

अ. क्र.	पाणी वापर संस्थेचे नांव व पत्ता	नोंदणी क्र. व दिनांक	पाणी वापर संस्थेचा प्रवर्ग प्रवाही /उपसा एकत्रित	लघु वितरिका/ वितरिकेचा क्रमांक	एकूण लागवडीलायक क्षेत्र (हे)	लाभार्थीची संख्या	लाभार्थी गावांची संख्या व नावे	खरिपारकरीता सर्वसाधारण मंजूर पाणी वापर हक्कदारी (दलघमी)	रब्बीकरीता सर्वसाधारण मंजूर पाणी वापर हक्कदारी (दलघमी)	उन्हाळीकरीता सर्वसाधारण मंजूर पाणी वापर हक्कदारी (दलघमी)	एकूण हक्कदारी (दलघमी)
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२

*टीप : स्तंभ क्र. १० व ११ मध्ये दर्शविलेली हक्कदारी ही जलाशय पूर्ण क्षमतेने भरला असतांना असलेल्या संकल्पित अथवा सुधारित जलसाठ्यावर लागू होईल.

सहपत्र : प्रमापी (गेज) विरुद्ध विसर्ग तक्ता

जोडपत्र ३(२)

विभागाचे नांव :
प्रकल्पाचे नांव :

संदर्भ : मजनिप्रा अधिनियम प्रकरण ३ कलम ११(छ)

जिल्हा :

_____ पाटबंधारे विभाग _____ (ठिकाण)

अनुज्ञेय पाणी वापर हक्कदारी नोंदवून ठेवण्यासाठीचे प्रपत्र

वर्ष _____

सिंचन वापरासाठी

अ. क्र.	पाणी वापर संस्थेचे नांव व पत्ता	नोंदणी क्र. व दिनांक	पाणी वापर संस्थेचा प्रवर्ग प्रवाही /उपसा एकत्रित	लघु वितरिका/ वितरिकेचा क्रमांक	एकूण लागवडीलायक क्षेत्र (हे)	लाभार्थीची संख्या	लाभार्थी गावांची संख्या व नावे	खरिपाकरीता अनुज्ञेय पाणी वापर हक्कदारी (दलघमी)	रब्बीकरीता अनुज्ञेय पाणी वापर हक्कदारी (दलघमी)	उन्हाळीकरीता अनुज्ञेय पाणी वापर हक्कदारी (दलघमी)	एकूण हक्कदारी (दलघमी)
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२

टीप : स्तंभ क्र. १०,११ व १२ मध्ये दर्शविलेली अनुज्ञेय हक्कदारी ही वर्ष च्या १५ ऑक्टोबर रोजी असलेल्या जलाशयाच्या स्थितीनुसार राहिल.

सहपत्र : प्रमापी (गेज) विरुद्ध विसर्ग तक्ता

जोडपत्र ५(१)

विभागाचे नांव :

प्रकल्पाचे नांव :

पाणी वापर संस्थेचा हंगामनिहाय पाणी वापर
कालवा भाग - शीर्ष / मध्य / पुच्छ

वर्ष

तालुका : _____.

जिल्हा : _____.

अ.क्र.	हंगाम	अनुज्ञेय पाणी (वापराची) हक्कदारी सघमी	आवर्तनांची (पाणी पाळी) संख्या	प्रत्येक आवर्तनात प्रत्यक्ष दिलेले पाणी सघमी	एकूण दिलेले पाणी सघमी	विनियामकांचा शेरा	प्रकल्प प्राधिकारी अथवा त्यांच्या प्रतिनिधींचा शेरा
१	२	३	४	५	६	७	८
	खरीप		१ २ ३ ४				

टिप : स्तंभ क्र.३ मध्ये दर्शविलेली आकडेवारी खरीप हंगामासाठी प्रकल्प प्राधिकार्यांने जलाशयात प्रत्यक्ष उपलब्ध असलेल्या पाणीसाठ्यावर निश्चित केलेली असेल.

सघमी = सहस्त्र घनमीटर

जोडपत्र ५(२)

विभागाचे नांव :
प्रकल्पाचे नांव :

पाणी वापर संस्थेचा हंगामनिहाय पाणी वापर
कालवा भाग शीर्ष / मध्य / पुच्छ

वर्ष

तालुका : _____
जिल्हा : _____

अ.क्र.	हंगाम	अनुज्ञेय पाणी वापराची हक्कदारी सघमी	आवर्तनांची (पाणी पाळी) संख्या	प्रत्येक आवर्तनात प्रत्यक्ष दिलेले पाणी सघमी	एकूण दिलेले पाणी सघमी	विनियामकांचा शेरा	प्रकल्प प्राधिकारी अथवा त्यांच्या प्रतिनिधींचा शेरा
१	२	३	४	५	६	७	८
	रब्बी		१ २ ३ ४				

टिप : १) स्तंभ क्र.३ मध्ये दर्शविलेली आकडेवारी रब्बी हंगामासाठी प्रकल्प प्राधिकार्यांनी जलाशयात प्रत्यक्ष उपलब्ध असलेल्या पाणीसाठ्यावर आधारून निश्चित केलेली असेल.

२) योग्य ते व्यय (न्हास) वजा करून रब्बी हंगामात वाचविलेले पाणी उन्हाळी हंगामातील हक्कदारी करीता विचारात घेता येईल.

सघमी = सहस्त्र घनमीटर

जोडपत्र ५(३)

विभागाचे नांव :
प्रकल्पाचे नांव :

पाणी वापर संस्थेचा हंगामनिहाय पाणी वापर
कालवा भाग शीर्ष / मध्य / पुच्छ

वर्ष

तालुका : _____
जिल्हा : _____

अ.क्र.	हंगाम	अनुज्ञेय पाणी (वापराची) हक्कदारी सघमी	आवर्तनांची (पाणी पाळी) संख्या	प्रत्येक आवर्तनात प्रत्यक्ष दिलेले पाणी सघमी	एकूण दिलेले पाणी सघमी	विनियामकांचा शेरा	प्रकल्प प्राधिकारी अथवा त्यांच्या प्रतिनिधींचा शेरा
१	२	३	४	५	६	७	८
	उन्हाळी		१ २ ३ ४				

सघमी = सहस्त्र घनमीटर

जोडपत्र ६(१)

संदर्भ : मजनिप्रा अधिनियम प्रकरण ३ कलम ११(छ)

विभागाचे नांव :

प्रकल्पाचे नांव :

तालुका : _____.

जिल्हा : _____.

हक्कदारी व तिच्या वापराचे नोंद घेण्याचे प्रपत्र

पाणी वापर कर्त्याचे नांव :

वर्ष

हक्कदारी नोंदवही क्र.

घरगुती वापरा करीता

उपभोक्त्याचे ठिकाण _____ ता. _____ जि. _____.

अ.क्र.	पाणी पुरवठा संस्थेचे नांव, पत्ता, नोंदणी क्र. व तारीख	संस्थेचा प्रवर्ग ** व लोकसंखेची पातळी	पाणी उचलण्याचे ठिकाण ***	मंजूर पाणीवापर हक्कदारी दललि / दि (सघमी)	प्रत्यक्षात वापरलेली हक्कदारी दललि / दि (सघमी)
१	२	३	४	५	६

** पाणी पुरवठा महानगरपालिका
करणान्या नगरपरिषदा
संस्थेचा प्रवर्ग प्रादेशिक/ग्रामीण पाणीपुरवठा योजना
ग्राम पाणीपुरवठा योजना
शहर/तालुका/गाव/ग्रामपंचायत (गट)

*** १) थेट जलसंपदा विभागाच्या जलाशयातून
२) जलाशयाखालील नदीमधून उपसा
३) कालव्यामधून
अ) योग्य त्या साठवण क्षमतेची सोय असल्यास
ब) योग्य साठवण क्षमतेची सोय नसल्यास
४) वापरकर्त्याच्या मालकीचा जलाशय असल्यास

सघमी = सहस्त्र घनमीटर

दललि / दि = दशलक्ष लिटर प्रति दिन

सहपत्र : प्रवाही मापनाचा मासिक गोषवारा (दिनांका प्रमाणे)

जोडपत्र ६(२)

संदर्भ : मजनिप्रा अधिनियम प्रकरण ३ कलम ११(छ)

विभागाचे नांव :

प्रकल्पाचे नांव :

हक्कदारी व तिच्या वापराचे नोंद घेण्याचे प्रपत्र

पाणी वापर कर्त्याचे नांव :

वर्ष

हक्कदारी नोंदवही क्र.

औद्योगिक वापरा करीता

उद्योगाचे ठिकाण _____ ता. _____ जि. _____ .

अ.क्र.	उद्योग संस्थेचे नांव, पत्ता, नोंदणी क्र. व तारीख	संस्थेचा प्रवर्ग ⁺	मंजूर पाणीवापर हक्कदारी दललि / दि (सघमी)		प्रत्यक्ष हक्कदारीचा वापर दललि / दि (सघमी)	
			मान्सून * (पावसाळी) कालावधी	मान्सूनोत्तर कालावधी **	मान्सून * (पावसाळी) कालावधी	मान्सूनोत्तर कालावधी **
१	२	३	४		५	

⁺ संस्थेचा प्रवर्ग
१) पेयजलाच्या व्यापारासाठी.
२) वर उल्लेखिलेल्या व्यवसाया व्यतिरिक्तचे उद्योग

* मान्सून काळ - मान्सून कालावधीसाठी जल प्रशुल्क
** मान्सूनोत्तर कालावधी - मान्सूनोत्तर कालावधीसाठीचे जल प्रशुल्क

सघमी = सहस्र घनमीटर

दललि / दि = दशलक्ष लिटर प्रति दिन

सहपत्र : प्रवाही मापनाचा मासिक गोषवारा (दिनांका प्रमाणे)

जोडपत्र ७

विभागाचे नांव :
प्रकल्पाचे नांव :

पाणी वापर संस्थांना मंजूर हक्कदारीच्या तुलनेत प्रत्यक्ष मिळालेल्या
हक्कदारीच्या टक्केवारीचा गोषवारा वर्ष

तालुका : _____
जिल्हा : _____

अ. क्र. तील पाणी वापर संस्था	पाणी वापर संस्थांची संख्या	अनुज्ञेय पाण्याची हक्कदारी (सघमी)			प्रत्यक्ष मिळालेली हक्कदारी (सघमी)			टक्केवारी			पूर्ण वर्षाची बेरीज		
			खरीप	रब्बी	उन्हाळी	खरीप	रब्बी	उन्हाळी	खरीप	रब्बी	उन्हाळी	अनुज्ञेय पाण्याची हक्कदारी	प्रत्यक्ष मिळालेली हक्कदारी	टक्केवारी
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५
	कालवा शीर्षभाग													
	कालवा मध्यभाग													
	कालवा पुच्छभाग													

सघमी = सहस्र घनमीटर

जोडपत्र ८

विहिरींची नोंदवही

उपकालवा क्र. / वितरिका क्र. / लघु वितरिका क्र. / विहिरीवरील पिकाचे क्षेत्र / उपकालवानिहाय / गावनिहाय वर्ष
 क्षेत्र हे.
 गाव
 तालुका

प्रकल्पाचे नांव तालुका जिल्हा

अ. क्र.	विमोचक क्र.	लाभार्थीची नावे	सर्व्हे क्र.	गट क्र.	विहिरींची संख्या	विहिरीवरील नगदी पिकाचे क्षेत्र									शेरा
						ऊस	केळी	द्राक्ष	डाळींब	बोर/पेरु	इतर	एकूण	धान्ये (भुसार)	एकूण बेरीज	
१	२	३	४	५	६	७(क)	७(ख)	७(ग)	७(घ)	७(ङ)	७(च)	७(छ)	७(ज)	७(झ)	८

जोडपत्र ९

जलसंपदा विभाग

पाणीवापर संस्थेला घनमापन पुरवठा

जलप्रशुल्काचे देयक

पाटबंधारे शाखा, पाटबंधारे उप विभाग

देयक क्रमांक :

देयक दिनांक :

पाणी वापर संस्था		हंगाम	वर्ष	हक्कदारी (सघमी)		जलप्रशुल्क (रु./सघमी)	मूलभूत जलप्रशुल्क (रु) स्तंभ ६ X ७	स्थानिक उपकर (रु.) स्तंभ ८ च्या २०%	दंड (**)	चालू आकारणी (रु.) स्तंभ ८+९+१०	मागिल थकबाकी (रु)	एकूण देयक (रु) स्तंभ ११+१२
क्रमांक	नांव			अनुज्ञेय*	वापरलेली							
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३

टिप : १) हंगामनिहाय देयक भरण्याची अंतीम तारीख : खरीप -१ फेब्रुवारी, रब्बी - १५ मे, उन्हाळी - १५ ऑक्टोबर.

२) देयक शेवटच्या तारखेला अथवा तत्पुर्वी भरल्यास ५ टक्के सवलत मिळेल. (स्तंभ क्र. ८ च्या ५ टक्के)

३) देयक उशीरा भरणा केल्यास प्रतिवर्षी १० टक्के अधिभार लावला जाईल. (स्तंभ क्र. ११च्या १० टक्के)

* उन्हाळी हंगामात अनुज्ञेय पाण्याच्या हक्कदारीमध्ये उन्हाळ्यासाठी ठेवलेल्या आनयन पाण्याचाही समावेश असतो. (कांही अटीवर)

** पाणी वापर संस्थेकडून जर महाराष्ट्र सिंचन पध्दतीचे शेतकऱ्यांकडून व्यवस्थापन कायदा -२००५ चा भंग झाल्यास संस्थेवर दंड आकारण्यात येईल त्याचे नियम खालील प्रमाणे.

अ.क्र.	अपराध / अनियमितता	अधिनियमातील कलम	नियम क्र.	दंडाची रक्कम (रु.)
एकूण				

शाखा अधिकारी
पाटबंधारे शाखा

जोडपत्र १०

जलसंपदा विभाग

पाणीवापर संस्थेला घनमापन पुरवठा

जलप्रशुल्काची पावती

पाटबंधारे शाखा, पाटबंधारे उप विभाग

देयक क्रमांक :

भरणा दिनांक :

(वेळेत/विलंबाने)

पावती क्रमांक :

पावतीचा दिनांक :

पाणी वापर संस्था		देयकाचा तपशील						भरणा केलेल्या रकमेचा तपशील				
क्र.	नांव	मूलभूत जलप्रशुल्क (रु.)	स्थानिक उपकर (रु)	दंड (रु)	चालू आकारणी (रु.)	मागिल थकबाकी (रु)	देयकाची रक्कम (रु.)	५% सुट स्तंभ क्र.८ वर (रु.)	१०% दंड स्तंभ क्र.८ वर (रु.)	सुधारीत देयकाची रक्कम (रु)	भरणा केलेली रक्कम (रु)	बाकी (रु.)
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३

टिप : जर रक्कम देय रकमेपेक्षा कमी असेल तर, खालीलपैकी एक शेरा नमूद / अधोरेखित करा.

१) पाणी वापर संस्था पूर्ण देयक भरण्यास संमत आहे तथापि त्यांच्या अर्जात नमूद केलेल्या अडचणींमुळे देयकाच्या कांही भागात देयक भरले आहे.

२) पाणी वापर संस्थांनी त्यांच्या अर्जात नमूद केलेल्या कारणास्तव रु. _____ भरण्यास संमत नाही.

(जर शेरा क्र. २ लागू होत असेल तर शेऱ्यातील रिकामी जागा भरावी)

शाखा अधिकारी

पाटबंधारे शाखा

अ) प्रवाही मापण आणि त्यांच्या नोंदी

- १) पाणी वापर संस्थेला पाणी मापक उपकरण विसर्ग तक्त्याची प्रत अधिकृतारित्या पुरविणे. तसेच जलसंपदा विभागाचे शाखा अधिकारी, कालवा निरिक्षक व प्रमापी (गेज) कारकून यांनी बाळगावी.
- २) पाणी वापर संस्थेला पाणी मापक यंत्रणा हस्तांतर करण्यापूर्वी या मापक उपकरणाची सर्व मापे व नियंत्रण पातळ्या तपासलेल्या असाव्यात. यामध्ये एखादी चूक अथवा विचलण आढळल्यास त्या दुरुस्त कराव्यात.
- ३) मापक हे हैड्रॉलीक दृष्ट्या योग्य प्रकारे कार्य करते याची खात्री करावी. (उदा. जलक्षेप तयार होणे, मुक्त प्रवाह स्थिती वगैरे)
- ४) प्रमापी (गेज) ही अचूक व वाचनायोग्य असल्याची खात्री करावी.
- ५) जर मापक उपकरणात काही चल भाग असतील तर त्यांची वेळोवेळी निगराणी करणे (उदा. ऑइलींग, ग्रिसींग, शाई भरणे, गणनातल तक्ता अथवा पेन यांची पुनःस्थापना वगैरे.)
- ६) हस्तचलित विसर्ग मापक असल्यास, प्रमापी व विसर्ग मापे दिवसातून किमान दोन वेळा (१२ तासाच्या अंतराने) जलसंपदा विभागाच्या प्रतिनिधी व पाणी वापर संस्थांच्या प्रतिनिधीच्या उपस्थितीत घेण्यात यावीत व मान्यतेसाठी दोहोंनी सही करावी. मापाच्या नोंदी जोडपत्र ४ मध्ये विहित केल्याप्रमाणे कराव्यात.
- ७) स्वयंचलित विसर्ग मापकाच्या ठिकाणी, (result sheet) निकाल तक्त्यावर दोन्ही पक्षांनी स्वाक्षरी करावी. दाबनलिका प्रकारच्या प्रवाही मापकाच्या ठिकाणी शक्यतो दिवसातून एकदा मापे घ्यावीत आणि त्यावर दोन्ही पक्षांनी स्वाक्षरी करावी.

ब) मापक उपकरणाचे नियतकालिक मूल्यमापन :

(१) कालव्यामधील मापण यंत्राचे मूल्यमापन

कालवा अधिकारी अथवा त्याची नामनिर्देशित व्यक्ती यांनी वर्षातून किमान एकदा तरी कालव्यामधील मापक उपकरणाचे मूल्यमापण करावे. त्यासाठी पुढील सर्वसामान्य कार्यपध्दतीचे अनुसरण करावे. (मापण यंत्राच्या प्रवर्गावरून विनिर्दिष्ट बाबींचा मूल्यमापणात समावेश करावा).

- १) संकल्पचित्र व विसर्ग तक्ते प्राप्त करावेत.
- २) पाणी सोडण्यापूर्वी सर्व घटकांची व नियंत्रण पातळ्यांची प्रत्यक्ष मापे घ्यावीत. (उदा. प्रवाहाच्या वरील बाजूकडील कालवा तल पातळी, प्रवाहाच्या खालील बाजूकडील कालवा तल पातळी, मदार (उंचवटा) पातळी / तल पातळी, प्रमापीची (गेजची) शुन्य पातळी वगैरे.)
- ३) प्रमापी कुंडाची स्थिती नोंदणे. (उदा. गाळभरणाची व्याप्ती, प्रमापी पट्टीची अचुकता व वाचनयोग्यता, कुंडास जोडणाऱ्या नलिकांची कार्यशीलता वगैरे).
- ४) पाणी सोडल्यानंतर हैड्रॉलीक कार्याचे निरिक्षण करावे. (उदा. जलक्षेप तयार होणे, मुक्त प्रवाह स्थिती वगैरे).
- ५) प्रत्यक्ष मापे, पातळ्या व हैड्रॉलीक कार्याची संकल्पित मापासोबत तुलना करावी आणि जर त्यात एखादे विचलन अथवा तफावत आढळल्यास तिची दुरुस्ती करावी.
- ६) विसर्ग तक्ता हा प्रत्यक्ष मापे किंवा पातळ्या किंवा संदर्भीत विसर्ग गुणांकावर आधारित असल्याची खात्री करावी.

- ७) स्वयंचलित नोंद करणारे मापक उपकरण असल्यास त्याची मापे हस्तचलित उपकरणाशी पडताळून घ्यावीत. (उदा. स्वयंचलित नोंद करणाऱ्या उपकरणाने विहित कालावधीत नोंदलेल्या पाणी परिमाणाची पडताळणी हस्तचलित उपकरणाशी करावी.) सदरची स्वयंचलित उपकरणे वेळोवेळी अधिकृत संस्थांकडून अंशशोधीत करून घ्यावीत.
- ८) मूल्यमापणानंतर जर एखादे विचलन अथवा चूक आढळल्यास त्यामागची कारणे ओळखावीत व ते उपकरण कार्यक्षमरित्या चालण्यासाठी सुधारात्मक उपाययोजना सूचवावी व संबंधित पाणी वापर संस्थांच्या निदर्शनास आणून द्यावे. त्यानंतर ३० दिवसांच्या कालावधीत संबंधित पाणी वापर संस्थेने स्वतःच्या खर्चाने उपकरण दुरुस्त करून घ्यावे.

(२) दाब नलिकांवरील जलमापीचे (Water Meter) मूल्यमापण :

अधिनियमातील कलम ४७ नुसार, प्रत्येक पाणी उपसा उपकरणातील प्रवाही मापणासाठी जलमापी पुरवणे, स्थापना करणे, अंशशोधन करणे याची जबाबदारी उपसा सिंचन पाणी वापर संस्थेकडे राहते. जलमापी (Water Meter) हे भारतीय माणकामध्ये प्रमाणित केलेल्या दर्जाचे असावेत. यासाठी सक्षम कालवा अधिकाऱ्यास जलमापीचे निरीक्षण व चाचणी घेण्याचे अधिकार दिले आहेत. पंपाचे चुषणशीर्ष (सक्शन हेड), निष्कासन शीर्ष (डिलीव्हरी हेड), नलिकांमधील शीर्षव्यय, पंपाची अश्वशक्ती, वहनकालावधी वगैरेवरून पंपाची विसर्गक्षमता पडताळावी. हे वर्षातून किमान दोनदा करावे. जर मापी (मीटर) सदोष आढळल्यास संबंधित पाणी वापर संस्थेने स्वतःच्या खर्चाने ३० दिवसांच्या आत ते दुरुस्त करून घ्यावे.

क) मापक उपकरण नादुरुस्त असतांना निश्चित पाणी परिमाण देणे :

मापक उपकरण नादुरुस्त असतांना पुढील पध्दती निश्चित पाणी परिमाण देण्यासाठी अनुसराव्यात.

१. कालवे :

कालवा, प्रपात, नलिका पारगमन वगैरेमधून जेव्हा जलविमोचकाद्वारे पाणीपुरवठ्याचे नियमन केले जाते तेथे विसर्ग मापणासाठी अंशशोधन करावे. यासंरचनावरील प्रत्यक्ष जलपातळीच्या मापणासाठीची सुविधा पुरवावी. ही मापे व विसर्गाची नोंद नेहमीप्रमाणेच म्हणजे दिवसातून दोनदा घ्यावीत व दोन्ही संस्थांनी साक्षांकित करावी.

मापक उपकरण नादुरुस्त राहण्याचा कालावधी ३० दिवसापेक्षा जास्त नसावा म्हणजेच संबंधित पाणी वापर संस्थेने ते ३० दिवसांच्या आत दुरुस्त करून वापरात आणावे. जर यंत्र ३० दिवसांपेक्षा जास्त वेळ नादुरुस्त राहिल्यास, वर नमूद केल्याप्रमाणे संरचनेद्वारे पाणी मोजल्यास, देयक बनवितांना हे परिमाण २५ टक्क्यांनी वाढवावे.

२. उपसा सिंचन योजना :

नलिकांमधील किमान चुषणशीर्ष (सक्शन हेड), प्रत्यक्ष निष्कासन शीर्ष, शीर्षव्यय व पंपाच्या अश्वशक्तीचा विचार करून पंपाची विसर्ग क्षमता काढावी. ही विसर्ग क्षमता व प्रतिदिन सरासरी वहन कालावधीचा विचार करून पाणी उचलल्याचे परिमाण अंदाजित करावे. जर मापक उपकरण ३० दिवसांच्या आत दुरुस्त न केल्यास व वापरात न आणल्यास ही परिमाणे मापी (मीटर) नादुरुस्त ठेवल्याने दंड म्हणून २५ टक्क्यांनी वाढविण्यात यावीत.